

της στο 'Ωδαίο του Χάρκοβου, ο κ. Μανώλης Καλομοίρης με την κυρία του. Φεύγοντας ο άρχηγός φίλος και πολυτίμος εργάτης της 'Ιδέας μας άφισε μία γλυκειά υπόσχεση, πως στα θα μας ξαναγυρίσει δώ, ύστερ' από μερικά χρόνια, θα μας φέρει μελοποιημένο τον «Προφητικό» του Παλαμά από το «Δωδεκάλογον του Γύφτου» και την «Ανατολή» του Καμπύση, που λογαριάζει να την κάμει μελόδραμα. Το μεγάλο όνειρο του Καλομοίρη είναι να μελοποιήσει ελάκαιο το «Δωδεκάλογον του Γύφτου» και τόνειρό του αυτό θάν το δούμε μία μέρα σαρκωμένο. Άφου ο Καλομοίρης αποδείχτηκε πως δεν είναι άνθρωπος που να τρομίζει μπροστά στα μεγάλα.

Γιά την «Ανατολή» του Καμπύση μας έλεγε :

— Μόλις χτες βράδι την πρωτοδιάβασα κι άμέσως βρήκα καίνο που ζητούσα, δηλ. το κατάλληλο λιμπρέττο για Ρωμαϊκό μελόδραμα. Είναι πάνω σε λαϊκιά παράδοση χτισμένο και είναι τέτοιο οι στίχοι του και τέτοιο το θέμα του που ο μουσικοσυνθέτης μπορεί να δουλέψει πάνω στο κείμενο μ' όλη την άνεσή του.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

(Διαβάστηκε στο Παρίσι, στο Σύλλογο των «Ελλήνων σπουδαστών»)

Έλληνες σπουδαστές,

Συγκινημένος πολύ δέχτηκα την τιμητική πρόσκληση του Συλλόγου των σπουδαστών συμπατριωτών να δώσω μία διάλεξη για τη νέα μας φιλολογία. Μόνο λυποῦμαι που ούτε ο καιρός με βοηθούσε, ούτε κατάλληλα βιβλία είχα, ούτε κι ο χώρος είναι άρκετός εδώ για να καταπιαστώ ένα τέτοιο θέμα, το οποίο όσο εύκολο είναι, όταν θέλη κανείς να μιλήσει μ' άλαφρή τη συνείδηση και επιπόλαια, τόσο δύσκολο είναι, όταν θέλη να δώσει έναν αληθινό χαρακτήρισμό του κάθε άξιου πνευματικού εργάτη, που στάθηκε βοηθός για τα θεμέλια της φιλολογίας μας και μάλιστα όταν θέλη να βγάλει μερικά συμπεράσματα στοχαστικά κι ανεπηρέαστα και να ωφελήσει κάπως εκείνους που θα τον ακούσουν.

Δεν έχω καμμία αξίωση πως θα ρίξω εδώ τη σωστότερη γνώμη στο μεγάλο το ζήτημα, με πάντοτε μία γνώμη είναι κι αυτή ενός ταπεινού στρατιώτη της ιδέας. Μοναχά επιτρέψτε να σας πω τετρακάθαρα, ότι κι αν σκέπτονται χωρίς την παραμικρότερη επιφύλαξη και χωρίς τις ψευτοσυνθήκες που σκαλώνουν τη σκέψη, γιατί το χειρόχτι εδώ

το πέταξα από πολύν καιρό τώρα κι έχω την ιδέα πως μόνο με τέτοιο τρόπο εργαζόμενοι θα μπορούσαμε να φέρουμε ένα κάποιο αποτέλεσμα.

Όλοι ξέρουμε πως οι Έλληνες εδώ κι ογδόντα χρόνια είμαστε σκλάβοι στους Τούρκους, εκτός των Έφτανώνων τα όποια συγκριτικά είχαν καλλίτερη τύχη. Οι τούρκοι λαός πολεμικός και περιορισμένος στη σκέψη από θρησκευτικό φανατισμό και προλήψεις άπειρες, περιόρισαν και δέσμεψαν και τη σκέψη των υπόδούλων τους και τους έδωκαν πολλά απ' τα ήθη τους και έθιμά τους, μερικά απ' τα όποια δεν μπορεί να πη κανείς πως έβλαψαν, άφου ο φανατισμός τους αυτός έκανε να ξυπνήσουν στους πατέρες μας αίσθήματα που κοιμούνταν ληθαργικά αιώνες κι αιώνες, και να καταπιαστούν υπέρκαλα τον άνισον άγώνα της ανεξαρτησίας, που τ' αποτέλεσμα τα του δυστυχώς, από λόγους που δεν μπορούμε εδώ να εξετάσουμε, δεν ήταν ολοκληρωτικά ικανοποιητικά, άφου οι περισσότερες ελληνικές χώρες μένουν ως τα σήμερα στη σκλαβιά.

Έστάθηκαν στους τελευταίους αυτούς καταχτητές μας για να σας πω πως όποιοιδήποτε άλλοι κι αν ήταν αυτοί, η γλώσσα μας θα δουλεύονταν άξια από καιρό σε καιρό και θα είχαμε σε πολλούς σταθμούς φιλολογικούς να σταματήσουμε, όπως έχουν οι Ιταλοί και δε θα είχαμε αυτό το φοβερό χάσμα που ανοίγεται απ' την αλεξανδρινή εποχή ως τα τελευταία χρόνια, κι αίτια του κακού αυτού είναι βέβαια οι Τούρκοι, γιατί έχουμε αποδείξει πως κάτου από άλλους καταχτητές όπως οι βενετσάνοι, οι Κρητικοί έβγαλαν τον Έρωτόκριτο και την Έρωφίλη κι άλλα θεατρικά έργα που στάθηκαν πολύ σημαντικά για την προκοπή της φιλολογίας μας.

Πριν από τους Τούρκους στα βυζαντινά χρόνια πολύ λίγα έπίσης σημάδια φιλολογικά έχουμε να δείξουμε στη ζωντανή γλώσσα. Εκτός από κάποια δημοτικά των όποιων το σπουδαιότερο είναι ο κύκλος του Διγενή Ακρίτα κι αίτια του κακού εδώ στάθηκαν οι σχολαστικοί φύλακες των αρχαίων κειμένων έξω απ' τα όποια δεν έβλεπαν τίποτε. Το μεγαλύτερο ιδανικό τους ήταν τότε το διαρκές και στενό σχολιασμός των κειμένων κι η άκαρπη κι η δουλική απομίμησή τους. Κι ήταν μεγάλο δυστύχημα γιατί πήγε στα χαμένα μία ελόκληρη εποχή έλευσης, μέσα στην όποια μπορούσαν να φανερωθούν οι ραψώδες κι οι ψάλτες κι οι νέοι Όμηροι, που θα έκλειναν στα έργα τους και θα τραγουδούσαν τα ι-

δανικά της φυλής και θα ξαναγεννούσαν το έθνος και θα του έδιναν μια καινούργια ζωή και τα πράγματα θα ήταν έντελως διαφορετικά σήμερα και θα είμασταν κι έμεις μεγάλοι σαν τους Ιταλούς και θα είχαμε παλιά φιλολογία και τέχνη και θα είχαμε, ποιος ξέρει, τί γιγάντειο και παράδοξο έναν Δάντη κι ένα Πετράρχη και Μιχαήλ Άγγέλους και Ραφαήλ και Λεονάρδους ντα Βίντσι. Δεν μπορεί κανείς να περάσει αυτή την εποχή τη στεφρα κι άγωνα χωρίς να χύσει πικρά δάκρυα και χωρίς να αίστανθῃ τη βχύτερη λύπη.

Τα χρόνια κυλούσαν. Απ' τη μία μεριά ο σχολαστικισμός κι από την άλλη ο καλογερισμός έφταναν τον Τούρκο στην Έφτάλοση. Κι άφου στα χρόνια τα ελεύθερα στάθηκε αδύνατο να ξεχυθῇ η ελληνική ψυχή εξ αίτίας της στενοκεφαλιάς των βυζαντινών δασκάλων, μπορεί να φανταστεί τώρα κανείς κάτου από ένα λαό άγριο και βάρβαρο πόσο περισσότερο πίστηκε η σκέψη και πόσο μεγάλωσε η στενοκεφαλιά. Οι έκλεχτότεροι έλλωττε που ίσως θα μπορούσαν να μένουν στον τόπο και να έμποδίσουν ίσως το ρεύμα του δασκαλισμού, τον έγκατέλειπαν, και κατέφευγαν στη Δύση. Και για τη δική μου τη γνώμη οι βυζαντινοί δασκάλοι, στάθηκαν χωρίς να το θέλουν και να το σκέπτονται οι μεγαλύτεροι μας έχτροι, μεγαλύτεροι κι απ' αυτούς τους τούρκους.

Την ψυχή την ελληνική να σπαρταράει ζωντανή μόνο στο δέκατο όγδοο αιώνα θα την συντύχουμε, άπάνου στα βουνά και στις ραχοϋλες που σκαρξάν οι άρματωλοί και κλέπτες και στήσαν λημέρια και καραούλια. Άγράμματοι κι ανεπηρέαστοι από βιβλία και κείμενα, με το συναίσθημα πως καταπιόσθηκαν ένα μεγάλο όνειρο, με το συναίσθημα του χωρισμού από τις μητέρες τους, τις άδερφάδες τους, τις άρραβωνιαστικές τους, του σπιτιού τους, της ήσυχίας τους και των αγαθών τους, άγγιγμένοι και χιλιοεμπνεσμένοι σκορπίσαν με το ρυθμό των άηδονιών, των φλοίσβων και των θροισμάτων στη γλώσσα την ώραία και την άπλη της καρδιάς τάβαντα τραγούδια τους, που τραγουδήμενα με γητεύτερες φωνές έκαναν το γύρο, από στόμα σε στόμα, σε όλα τα ελληνικά χώματα, και ξύπνησαν και φτέρωσαν κι άνάστησαν τα νιάτα και τη λιβεντιά κι έτσι με τον άγιο ένθουσιασμό που σκορπίσανε κατορθώσανε το μεγάλο το θαύμα της Έπανάστασης.

Έτσι με τα δημοτικά τραγούδια, δεν αξιώνω

είναι τέλειο επίγραμμα και μας συγκεντρώνει κόσμο από πόρους, χαρές και πένθη. Όλη η έθνική μας ζωή φεγγοδολεί μέσα στα όρφανα εκείνα άριστοτεγήματα, και παρασταίνεται με τόση αλήθεια και τέχνη, που μα το ναί μας φαίνεται κάποιες σαν έίδος ευτύχημα που δε βρήθηκε τότε; το έθνος σε πιο καλότυχες μέρες, και δε μας έβγαλε τόσους τόμους όσους μας έψαλε στίχους, όπως έγινε σ' άλλους τόπους.

Θα ξαναόρθουμε βέβαια μαζί του στην Κλεφτουριά και στα δοξασμένα της μεγαλεία. Θάτανε όμως άσείβεια να μην αναφερθῇ εδώ ξέχωρα το σύνολο της έθνικής λογοτεχνίας, η πηγή που πότιζε τέσσερις αιώνες το τουρκοκόκατο και δασκαλόκατο αυτό Γένος.

Τραγούδια έβγαλαν όλοι οι λαοί στα νεανικά τους χρόνια. Τα δικά μας όμως, (κι έννοούμε πάντα όλο το τραγουδικό μας σύστημα) διαφέρουν πολύ από τα ξένα. Άφες που σκορπιστήκανε πιο πλουσιοπάροχα πτόν τόπο, αυτό το κάτω κάτω τάποδίνεις και στη φυλή, δηλαδή στην κρᾶσή της. Μα βαστά ξανε πρώτο Ριζωθήκανε βαθύτερα, έγιναν ένα μαζί μας ως την ώρα που μας χτύπησε το μαρτζι του φραγκισμού. Το κυριώτερο αίτιο του φαινομένου

τούτου μας φαίνεται πως είναι ο ίδιος ο Δασκαλισμός. Ζητούσε και καλὰ αυτός νάναγκάσει το Έθνος να έκπράξει τους πόθους του και τους στοχασμούς στη μισόγλωσσα που πολέμησε πάντα να εφευρωθῇ με τα Σκολειά. Δεν μπορούσε όμως το έθνος να δηγηθῇ τάπέραντα έναιρά του με τέτοιο φτωχό γλωσσικό υλικό· μόνο έμεινε στα δικά του, και την εποχή που σ' άλλους τόπους η γλώσσα θάπαιρνε κάτι σαν πιο καλλιεργημένο χαρακτήρα, με τους ίδιους βέβαια πάντα τύπους, αυτό ακόμα έφελνε στην άγριωπή, την ακλάδετη, μα μυροδόλα κι άνθοδόλα πάντα Έλληνική του. Έμεινε τότες το δασκαλισμό το υλικό για τα λεγόμενα Γράμματα, έγινε το έπίσημο όργανο της έπιστημονικής, της ιστορικής, της πολιτικής, ένέργειας. Είδος Έσπεράντο. Ο Τεχνίτης, που πάει να πη ο Προφήτης ενός λαού, δηλαδή ο Κορναρός, έπειτα ο Γαλαξίας των άρίθμητων άνφύμων που μας χάρισαν τα Τραγούδια, τέλος ο Σολωμός, αυτοί όλοι πήγαν στην έθνική τη γλώσσα να τελέσουν τον ιερό τους σκοπό, να θρέψουν δηλαδή το Έθνος με την ψυχή τους, που κι αυτή παλε από την έθνική την ψυχή μαζευε και τραγουδούσε. Τί συνέθηκε το λοιπόν; Συνέθηκε, πρώτο, να συστηθούν δυο σερμάματα μέσα στο Έθνος. Ένα

λαϊκό και παραγωγικό, ένα δασκαλισμό και στείρο. Και δεύτερο, τόσο να συνεπαρθῇ το Έθνος από το μάγιο της λαϊκής του τέχνης, που την παραδεχτήκανε τέλος κι οι δασκαλόγλωσσοι ως είδος έθνικό-ιδανικό, είδος φως που τάχα έλαμπε άλλοτε, κι έδωσε τώρα, είδος ούρανό που άδύνατο να τον άγγίξει άνθρωπος, τέλος γλώσσα που μήτε γραφτηκε ποτές μήτε γίνεται πια να γραφτῇ, λησμονώντας πως όλες οι γλώσσες λαληθήκανε και τραγουδηθήκανε πρώτα, και μη θέλοντας να το μολογήσουνε μήτε στον έαυτό τους πως αυτά τα έργα μονάχ τους συγκινούνε, άρα είναι και τα μόνα που ζούνε ακόμα.

Αυτό μας ξηγάει τη γενική λατρεία των τραγουδιών μας κι απ' αυτούς τους πιο φανατικούς καθαιρευσιάδους. Μα προπάντω μας πείθει, πόσο μεγάλη είναι η δύναμη της μιανής, μα λιονταρίσιας αυτής παραγωγής του έθνικού μας του νού, και πόσο φυσικό ήτανε η δύστροπη και στριφνή πορεία του Δασκαλισμού να της δώση ακόμα περισσότερη ζωή και δύναμη.

Έλεγε κι άνέθηκε ως τα Κορφοβούνια μας το Τραγούδι για να το διαλαλήξη στο Έθνος πως αυτό είναι ο αληθινός ο Έλληνισμός, αυτό η αληθινή

να πῶ πῶς φούντωσε ἡ ἑπανάσταση μὰ βρισκω τὸ ἕνα μὲ τὸ ἄλλο στενότερα δεμένα. Ἄν δὲν ἔτοιμαζόταν ἡ ἑπανάσταση δὲ θὰ εἶχαμε δημοτικά τραγούδια μὰ καὶ ἂν δὲ βγαίνανε δημοτικά τραγούδια ἀμφιβάλλω πολὺ ἂν θὰ γινόταν ἑπανάσταση ἢ καὶ ἂν ἀρχινοῦσε ἂν θὰ μπορούσε νὰ βαστάξῃ. Χρειαζόνταν οἱ Τυρταῖοι νὰ σκορπίσουν τὸν ἐνθουσιασμό καὶ οἱ Τυρταῖοι βρεθήκαν πολλοὶ μέσ' ἀπ' αὐτοὺς τοὺς κλέφτες καὶ τοὺς ἀρματωλοὺς.

Ἔτσι ἕνα μεγάλο γεγονός, ἕνα μεγάλο κίνημα ξύπνησε τὸν ἐνθουσιασμό τὸν ἱερό καὶ τὸ βαθύ καὶ ὁ ἐνθουσιασμός ἔδωκε τὰ πρῶτα δείγματα μιᾶς ποίησης ἀγνῆς καὶ ὑψηλῆς ποὺ κίνησε τὴν προσοχὴ καὶ τὸ θαυμασμό τοῦ καθενός. Μὰ ἕνα τέτοιο γεγονός, ἕνα τέτοιο κίνημα δὲν ἀνοίγει μοναχὰ τὴν καρδιά τοῦ ἀρχαίου νὰ τραγουδήσῃ, μὰ ἀνοίγει καὶ τὴν καρδιά τοῦ σοφοῦ καὶ τοῦ βιβλιοποτισμένου, μὰ ποῦ τὸ βιβλίο δὲν τὸν σφρίδλωνε γιὰ νὰ ξεσηκώσῃ παιδικὰ τὴ γλῶσσα καὶ νὰ παραφράξῃ τὰ νοήματά του, ὅχι· στὸ βιβλιοποτισμένο, λέω, ἐκείνον ποὺ ἔχει τὸ βιβλίο γιὰ κλειδί τῆς περιτριγυρινῆς του ζωῆς, καὶ ποὺ ἔχει τὸ βιβλίο γιὰ νὰ τοῦ ξυπνήσῃ ἰδέες διὰ τὴν καὶ βάθια τοῦ αἰσθημάτων μὲ πρωτογενή-τη δὴ δὴ καὶ μὲ ἀφώρηση καὶ λατρεῖα στὴ δική του τὴ γλῶσσα καὶ στὸ δικό του τὸ ὄργανο, ὅσο φτωχὸ καὶ ἂν εἴν' αὐτό. Τέτοιοι βιβλιοποτισμένοι, μὰ ποῦ μιλοῦνε περισσότερο μὲ λαϊκὴ φωνή, εἴταν ὁ Βύρωνας, ὁ μεγάλος ρομαντικός ποιητὴς τῆς Ἀγγλίας ποὺ πῆγε νὰ βρῇ τὸν ὄρατο του θάνατο στὸ Μεσολόγγι μας, ὁ μεγάλος συμπαικνὴς τοῦ Σάλ-λεῦ ποὺ ὕμνησε τὴν Ἑλλάδα σὰ νέος Αἰσχύλος καὶ ὁ Βίκτωρ Οὐγκώ ποὺ τραγούδησε μεγαλόφωνα τοὺς Κανάρηδες καὶ τὰ Σούλια.

Αὐτοὶ καὶ ἄλλοι ἀπὸ τοὺς ξένους συρτήκαν ἀπὸ τὸ τραγικὸ αὐτὸ μεγαλεῖο τῶν πατέρων μας ποὺ γράφτηκε μὲ χρυσὰ γράμματα στὴν ἱστορία καὶ ἔδειξε τὴ νεκρὰνέσταση ἐνός μέλους τῆς φυλῆς μας· μὰ ἀπὸ τοὺς δικούς μας ποιοὶ θὰ εἴταν ἀξιοὶ νὰ ψάλλουνε τὰ ἥρωικά κατορθώματα τῶν ἀρματωλῶν καὶ μὲ ποιά φωνὴ καὶ γλῶσσα θὰ μιλούσανε νὰ κλείσουν τὴν ἀξέχαστη ἐποχὴ σὲ σελίδες ποὺ δὲν πεθαίνουν μὲ τὸ πέρασμα τοῦ καιροῦ; Στὴν μεσημερινὴ Ἑλλάδα εἴτανε οἱ ἀρχαῖοι καὶ οἱ βουνιστοὶ ποὺ στὴν ἀγράμματα καὶ ἀπλὴ λαλιὰ τους, ἐδείξανε μὲ τί τρόπο ἔκαναν νὰ σφιρτήσουν καρδιές καὶ νὰ σαλευτοῦν, μὰ ἡ μόρφωση τοῦ βιβλίου ἔλειπε ἐκεῖνο τὸν καιρὸ ἀπὸ κεῖ. Μόνο ἀπὸ τὴν Πόλη, μόνο σ'

ἕναν ἀπὸ τοὺς φανακωτῆς θὰ περιμένε κανεὶς τὸν ὕμνητὴ καὶ τὸ νέο Πίνδαρο, ἂν τὰ πράγματα εἶχαν ἄλλιως. Μὰ τὸ Φανάρι, φωνὴ τοῦ σχολαστικισμοῦ καὶ τῆς δακτυλοσύνης, ἔφερε τὸ ἔθνος πρὸς τὰ πῖσω καὶ πρὸς τὸ θάνατο καὶ οἱ Σούτσοι καὶ οἱ Ρίζοι καὶ οἱ Ραγκαβῆδες ποὺ ἴσως νὰ μὴ εἴταν στερημένοι ὁ λότελα ἀπὸ κάποιο ταλέντο, κατέβηκαν στὴν Ἑλλάδα μὲ τὴν πλάνη ποὺ βασίλευε ἀταξιστικὰ μέσα τους καὶ μιμούμενοι δουλὸπρεπα τοὺς Βύρωνες καὶ τοὺς ξένους καὶ γράφοντας μιὰ γλῶσσα συνθηματική, ψεύτικη, χωρὶς ζωὴ, χωρὶς παλμό, χωρὶς νεῦρα, πῆραν νὰ ὑμνήσουν ἥρωαν ἄθλα καὶ χωρὶς διόλου ν' ἀγγίξουν τὴν ἐλληνικὴ ψυχὴ, ἐγίναν μαζὶ μὲ ἄλλους, ἡ αἰτεῖα ν' ἀναχαιτίσουν τὸ νεοσύστατο καὶ μικρὸ ἔθνος ἀπὸ τὴ φυσικὴ ζωὴ καὶ ἐξελεῖξή του καὶ νὰ τοῦ πνίξουν τὴ λαλιὰ στὸ στόμα καὶ νὰ τὸ ἀποπλανέσουν ἀπὸ τίς ὥρες καὶ ὑπέρκαιες παραδόσεις του καὶ νὰ τοῦ κλείσουν τίς ἀληθινὰς πηγὰς του.

Μόνο τὰ Ἑφτάνησα, προνομιούχα ἀπὸ τὴν περίεργη, μόνο αὐτὰ μπορούσαν νὰ δώσουν τοὺς νέους μας Πινδάρους καὶ τοὺς ἔδωσαν. Τὰ Ἑφτάνησα ἔξαιτίας τῆς μεγάλης τοῦ πνευματικῆς συγκοινωνίας μὲ τὴν Ἑλλάδα, μποροῖ νὰ πῇ κανεὶς, πὼς τραβοῦσαν ἐντελῶς ξεχωριστὸ δρόμο καὶ δλωσιόλου ἀντίθετο ἀπὸ κεῖνο τῶν φανακωτῶν. Οἱ γονεῖς ἐφτανήσιοι ἔστειλαν τὰ παιδιὰ τους· πάντα στὴν Ἑλλάδα νὰ μορφωθοῦν καὶ ἐκεῖ ἐπαίρναν τὰ φῶτα καὶ ἐκεῖ μαθαίνανε νὰ εἶναι ἀληθινότεροι καὶ φυσικότεροι. Ἐξ ἄλλου τὸ Πανεπιστήμιο τῆς Κέρκυρας δεχόταν καθηγητὲς ξένους καὶ δικούς μας σὰν τοὺς ὁποίους ἂν ἐξαιρούσαμε ἐλάχιστους, δὲν ἀπόχτησε ὡς τὰ σήμερα τὸ Πανεπιστήμιο τῆς Ἀθήνας.

Οἱ ἐφτανήσιοι μόνο, καθὼς βλέπουμε λοιπόν, εἴταν σὲ θέση τότες νὰ γνωρίσουν βαθύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλους, τὰ ἐθνικὰ ζητήματα καὶ ἰδίως τὸ γλωσσικό· μόνο οἱ ἐφτανήσιοι ποὺ λάβαιναν μιὰ μόρφωση φροντισμένη, μέσα σ' ἕνα περιβάλλον δπου ἀνάπνεαν ἐλεύθερα καὶ ἐλευτερωμένοι ὁλότελα ἀπὸ γλωσσικὰς σκλαβιάς καὶ προκαταλήψεις. Μεγάλον παράδειγμα τῶν ὁσων λέω ἰδοὺ ὁ Σολωμός. Τὸ ἀνάγνωσμά μου εἶναι πολὺ περιληπτικὸ ἐξ ἀνάγκης καὶ λυποῦμαι· κατὰκαρδὰ ποὺ δὲν μπορῶ νὰ ἐπιμείνω ἰδῶ καὶ νὰ μιλήσω πλατύτερα γιὰ τὸ ἔργο τοῦ πρώτου μας ἐθνολογῆ.

Τὰ κανόνια βροντοῦσαν στὸ Μεσολόγγι, πολλοὶ κημένο στενά ἀπὸ τοὺς ἀπειράριθμους ἐχτρούς καὶ ἀντιλαλοῦσαν πένθιμα στὴ Ζάκυνθο οἱ κανονιές. Με-

σοιογίτισες μητέρες μὲ παιδιὰ μωρὰ στὴν ἀγκαλιά τους τριγυρνοῦσαν στοὺς δρόμους τῆς Ζακύνθου περιμένοντας νὰ νυχτώσῃ γιὰ νὰ ξεθρεπτοῦν ν' ἀπλώσουν τὰ χέρια τους στοὺς διαβάτες νὰ ζητιανέψουν τὸ ψωμί τους. Νὰ ζητιανέψουν οἱ γυναῖκες καὶ οἱ μητέρες τῶν ἀρματωλῶν καὶ τῶν κλεφτῶν καὶ τῶν ἐλευθερωτῶν μας. Ὁ Σολωμός νέος τότε, γυρισμένος ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ὅπου σὰ μέλισσα βόλαξε κάθε διανοητικὸ ἀνθὸ σὰ δάκρυοντα περιβολία τῶν ἱταλῶν ποιητῶν ποὺ ἐφάνηκεν τὴ δεύτερη ἀνγκύνηση στὴν πατρίδα τους καὶ ποιητὴς ἐκδηλωμένος πᾶς τὴ γλῶσσα τὴν ἱταλικὴ ποὺ οἱ στίχοι του ἐσῶσαν τὴν προσοχὴ ὀνομαστῶν προσώπων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, εἴταν ἀδύνατο νὰ μείνῃ ἀσυγκίνητος στὴ μεγάλη αὐτὴ ἀγωνία τῆς Πατρίδας τοῦ Ἀλλὰ τὸ δῖλλημα τὸ μεγάλο τῆς γλώσσας τοῦ φανερώθηκε αἰνιγματικὸ μπροστά του καὶ ἔτσι τραβήχτηκε σ' ἀγαπημένη του ἱταλικὰ. Δόξα καὶ τιμὴ στὸ Σπυρίδωνα Τρικούπη ποὺ τὸν ἐπλησίασε τότε καὶ διακρίνοντας τὸ μεγάλο ταλέντο τοῦ ποιητῆ τὸν ἔπεισε πὼς δειρὸ του δὲν ἔπρεπε νὰ εἶναι νὰ γίνῃ ἕνας ἀπ' τοὺς πολλοὺς ποιητὲς τῆς Ἑλλάδας ὅπως ἐγίνε· καὶ ὁ συμπατριώτης τοῦ Φώσκολος, ποιητὴς τῶν Τάρων, ποὺ κατέχει μιὰ ἀπὸ τίς ξεχωριστὰς θέσεις στὴν ἱταλικὴ ποίηση, ἀλλὰ τὸ ὄνειρό του τὸ μεγάλο, τὸ δύσκολο καὶ τὸ ἱερό ἔπρεπε νὰ εἶναι νὰ γίνῃ ἕνας Ἀδωνις γιὰ τὴν Ἑλλάδα, τραγουδώντας τὰ ἱδανικά της· τὰ νέα καὶ τὸ μέλλον τῆς ἐθνικῆς γλῶσσας τὴν ἀπλὴ καὶ τὴν ἀηδονόαλη τοῦ λαοῦ καὶ τῶν κλεφτῶν. Μέσα σὲ λίγα χρόνια ὁ Σολωμός δὴνημένος ἀπὸ τὸ μεγάλο ποιητικὸ ἐνστικτὸ του καὶ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Σπυρίδωνα Τρικούπη, μελέτησε βαθιὰ τὴ γλῶσσα, σὲ παραδόσεις, παροιμίες, καὶ περισσότερο σ' ἀθῶνα δημοτικά τραγούδια, ποὺ μὲ τὴν φροντίδα τοῦ περισυμμάζωναν οἱ φίλοι του καὶ δὲν ἔργησε· ἀφανερώσῃ χρυσοῦς καρπούς καὶ ἔγραψε μαζὶ μὲ ἄλλα μικρὰ τραγούδια, τὸν Ἑθνικὸ Ὕμνον, ποίημα ποὺ ὕστερα ἀπὸ δύο χιλιετίες καὶ ἀπάνου χρόνια εἶχε ν' ἀκουστῇ στοὺς ἐλληνικοὺς τοὺς τόπους.

Τὸ ποίημα αὐτὸ τῆς πρώτης τοῦ ἡλικίας, τὸ ἀκολουθήσαν κατόπιν ἄλλα μεστώτερα στὴ σκέψη καὶ τεχνικότερα στὴ μορφή, τὰ ὁποῖα ὁ πρόωρος ὁλοκατέστησε καὶ ἴσως κάποια ἀπογοήτευση ποὺ δὲν εἶδε συντελεσμένα τὸ μεγάλο ὄνειρό τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως, ἀλλὰ περισσότερο ἴσως ἡ ἀντίδραση τῶν σχολαστικιστῶν ποὺ εἶχαν πλημμυρίσει σὰν τοὺς λύκους τὸ ἔθνος, δὲν ἔφθασαν νὰ τ' ἀποτελειώσῃ.

ἡ γλῶσσα, δείχνοντάς μας τὸ τί μπορούσε νὰ κάμῃ, ὡς ποὺ μπορούσε ν' ἀνεβάζῃ τὴν τέχνη, λοιπόν πόσο πῶς εὐκόλως θάμπαινε καὶ στοὺς ἄλλους κλάδους τῆς ἀνθρώπινης ἐνέργειας. Ὅλοι τῆκουσαν τὸ θεῖόν της κήρυγμα. Ὁ Δασκαλισμός ὡς τόσο νεράθηκε νὰ τὸ μολογήσῃ τοῦ ξένου (ὁ ξένος πάντα!) πῶς ἂν ἡ γλῶσσα ἔμεινε ἡ ἴδια καθὼς σὰ καλιά, οἱ τύποι τῆς ὁμοῦς ἀλλάξανε καὶ ἀπὸ ψεύτικη ἄντροπὴ παραδεχτήκε τὴν ψεύτικη, τὴ μισὴ τὴ γλῶσσα, ποὺ καθερώσανε τέλος καὶ σφραγίσανε οἱ δασκαλόμουλοι σοφοὶ τοῦ δεκατοῦ ὁδοῦ τοῦ αἰῶνα.

Ἄς ξαναγυρίσουμε ὁμοῦ, ὡς εἶναι καὶ λίγη ὥρα, σὰ ἡμερα καὶ σ' ἀναπτυκτικὰ λημέρια τῆς παρῆγορήτρας ἐκείνης Τέχνης ποὺ συνεκράτησε τὸ ἔθνος καὶ τὰ ἱδανικά του τόσους αἰῶνες, στὸ πείσμα τῆς διπλῆς σκλαβιάς ποὺ τὸ τυρκανοῦσε. Ὅχι βέβαια γιὰ νὰ τὰ ἀναλύσουμε, αὐτὸ ἔγινε καὶ ξανάγινε ἀπ' ἄλλους πῶς ἀξίους καὶ σ' ἔργα πῶς κατὰλληλα γιὰ τέτοιες κρίσεις· μὰ ρίχνοντας γενικὴ ματιὰ καὶ ὡς περνοῦμε ἀπὸ τὰ μηχανικά ἐκείνα κατατόπια, ποὺ ἀλλοῦ στρώνονται καὶ γίνονται κάμποι· μὲ δέντρα καὶ μὲ λουλούδια, ἀλλοῦ ἀφελώνουν καὶ γίνονται ὅρη ἀνεμόδαρτα καὶ φουρτουνασμένα.

Τίποτις ποὺ τραγουδήθηκε ἢ γράφτηκε στὸν νεώ-

τερο κόσμον δὲ συγγενεῖς τόσο στενά μὲ τὴν ἀρχαία τὴν τέχνη ὅσο αὐτὰ μας τὰ Τραγούδια. Μῆτε ὁ Προμηθεὺς τοῦ Σέλλη, μῆτε τὰ Ἑφτάνησα τοῦ Πινδάρου, μῆτε τὸ Γκαίτε ἢ τοῦ Ρακίνα τῆς ἀρχαίας δραματικῆς, μῆτε τοῦ Κῆτος οἱ κλασσικοὶ λυρισμοὶ δὲν κατορθώσανε νὰ σκορπίσουν τόσο τὸ Ἑλληνικὸ φῶς. Κι ὁ λόγος μὰς φαίνεται ἕνας καὶ ἀπλός. Οἱ Ἑυρωπαϊκοὶ ἐκείνοι Πλανῆτες εἶναι ἕνα σώματα. Τὸ δανειδῆσαν τὸ Ἑλληνικὸ τους τὸ φῶς. Ἐνῶ ὁ κύκλος τῶν ἀνθρώπων ἀστρῶν ποὺ μὰς φέγγουνε μέσα στὸ νυχτερινό μας τὸν οὐρανό, τὸ σκοτεινὸ καὶ τὸν ἀχάραντο, εἶναι τοῦ ἡλίου ἐκείνου γνήσια γεννήματα. Μὲ δικὸν τοῦ φῶς ἀχτινοβολοῦνε. Ἀπομένειν ἀπὸ τὰ χαλάσματα τοῦ παλίου τοῦ ραντοῦ, καὶ πῆραν δρόμους ἀνάλογους μὲ τοὺς παλαιούς. Καθὼς λοιπόν ἡ φυλὴ ἀπόδειξε τὴν Ἑλληνικὴ τῆς φύσεως μὲ τὸν ἥρωισμό καὶ μὲ τὴν ἄλλη ζωὴ της, ἔτσι καὶ μὲ τὴν Τέχνη. Σωστὰ δράματα τὰ πτωτέρὰ τῆς Τραγουδίας.

Εἶχα μιὰ φορὰ τὸ θάρρος νὰ ξετάσω ἕνα, τῆς ἑνναιτίδας τραγουδί, σὲ ξέχωρο σημεῖωμα (1). Πάσκις νὰ δειξῶ τότες μὲ τί τρόπο συγγέντωσε ὁ ἄ-

γνωστος τεχνίτης τοῦ ἀλακέρους δραματικῆς ἱπράξας σὲ δύο τρεῖς στίχους. Ὁ Ψυχάρης ἀργότερα παρατήρησε καὶ κατὰ ἄλλα. Λεῖψεν δὲν ξεστομίζει, εἶπε, ὁ ποιητὴς γιὰ νὰ προετοιμάσῃ τὰς τὸν ἄλλον γιὰ τὴν Πράξη. Παρὰ μονομιᾶς ἐρχεται ὁ διάλογος, ποὺ τὰ ζυγαριάζει χιμῶς ὅλα, στὴν πρώτην πρώτην ἀράδα.

«Μάννα σου λέω δὲν μπορῶ τοὺς Τούρκους νὰ [δουλεύω].»

Ἀπὸ τὰ δύο τρία αὐτὰ λόγια φανερώναται ἀμέσως πῶς τὰποφάσιζε τὸ παιδί νὰ βγῇ σὰ βουνά, καὶ ὡς λαχταροῦσε ἡ μάννα καὶ ὡς τὸ φοβότανε αὐτὴ τὸ Τούρκικο βούλι.

Λοιπὸν δράμα σωστό. Σωστὸ δράμα καὶ τοῦ νέου Φιλοχτήτη τὰμίμητο.

«Ἐγὼ σὰς λέω δὲν μπορῶ, ν' ἀσεῖς μοῦ λένε σήκου».

Ἀπὸ τὰ πῶς γνήσια τοῦτο, ἐπειδὴ μὲ δύο τρεῖς κατοπινούς τοῦ στίχους μὰς φανερώναται καὶ τὴν παροιμιώδη ἀγάπη τοῦ Ἑλλήνα γιὰ τὸ φῶς τῆς μέρας, ποὺ τὸ θέλει ὡς καὶ μέσα στὸν τάφο, νὰ τὸ χαίρεται.

Ἔτσι καὶ ἡ ἐπική τους ὄψη μὰς θυμίζει συχνὰ τὰ περιστατικὰ ποὺ γέννησαν τοὺς παλιούς Κυκλι-

1) «Ἑστία», 11 τοῦ Μάρτη, 1890.

καὶ τὸ ἔργο του ἔμεινε συντριμμένο ὅπως συντριμμένο ἔμεινε καὶ τὸ ἔργο τῶν ἐπαναστατῶν.

Ἄλλος ποιητὴς Ζακύνθιος καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ Ἀντρίας Κάλβος, μεγαλόπνοος καὶ ἱσομέγεθος μὲ τὸ Σολωμὸ πού ἄφησε δύο βιβλία ὠδῶν, ἕνα τυπωμένο στὸ Λονδίνο καὶ ἕνα ἐδῶ στὸ Παρίσι μὲ μετάφραση στὸ γαλλικόν. Οἱ ὠδὲς τοῦ Ἀντρία Κάλβου, γραμμένες σὲ μιὰ γλῶσσα καὶ σ' ἕνα μέτρο ἐντελὲς προσωπικὸ καὶ δυσκολοπρόσιτο, δὲν ἀντιχτύπησαν ἀμέσως στὴν ψυχὴ καὶ γιὰ τοῦτο ἔμειναν κάπως παραιομένης γιὰ πολλὴν καιρὸ καὶ χωρὶς μαθητῆς. Οἱ ὠδὲς τοῦ Κάλβου ἔχουν μεγαλεῖο καὶ κλασσικὴ ἀληθινὰ ὁμορφίαν. Ἐμπνεσμένες εἰς περισσότερες ἀπὸ τὴν Ξενητεία ὅπου ἐπλανήθη στὴν περισσότερη ζωὴ του, ἐμπνεσμένες γιὰ τοὺς ἥρωες τοῦ Εἰκοσίου καὶ γιὰ τὴν πατρίδα, ἐξ ἐν ἑνὸς τὴ νостальгия γιὰ γαλανοὺς οὐρανοὺς ὅπου σέρνουν οἱ ξανθοὶ ὄρες τοῦ Ἀπόλλωνα τὸ ἄρμα καὶ γιὰ ἰονικὰ πελάγη ὅπου πλανιόσονται ἀκόμη οἱ Νηρηίδες, ἔχουν κατὰ ἀπὸ τίς μεγάλες προφητικὲς λαλιὰς καὶ ἡρωικοὺς ρυθμοὺς πολέμων, δόξας καὶ ἀρετῆς.

Θὰ ἤθελα νὰ σύσταίνα σὲ κάθε Ἕλληνα νὰ εἶχε σὰν εὐαγγέλιον τὰ ὀλιγοσέλιδα βιβλία τῶν πρώτων μας αὐτῶν διδασκάλων καὶ ψαλτῶν τῶν ἰδανικῶν μας καὶ τοῦ ἰθνικοῦ μέλλοντός μας, ἀλλὰ δυστυχῶς τοῦ Ἀντρία Κάλβου δὲν ὑπάρχει ἐκδοσις καμμιὰ, ἐκτὸς ἀπὸ μιὰ πολὺ κακὰ παρουσιασμένη καὶ ἐντελὴς ἐξαντλημένη πού ἔγινε ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια στὴ Ζάκυνθο. Ἡ ἐπίσημη πατρίδα μας δυστυχῶς πολὺ ὀλίγο ἐνδιαφέρεται γιὰ τέτοιον εἶδος ψιλολογήματα τὰ ὅποια θεωρεῖ περιττὰ ἀφοῦ δὲν ἀνήκουν στὶς μικροῦποθέσεις τοῦ κόμματος.

★

Ἕνα διανοητικὸ ἔργο γενναῖο καὶ ὑψηλὸ μόλις ἐκδηλωθῇ καὶ παρουσιαστῇ καὶ θὰ ἐπιδράσῃ ἐκεῖνους οἱ ὅποιοι εἶναι δυνατοὶ γιὰ μιὰ τέτοιαν ἐπίδραση. Κι ἐστὶν λέμε ἐπίδραση, δὲν ἰννοοῦμε βίβλια τὴ μίμηση, οὔτε καὶ ἀκόμα καὶ τὴν ἑμεῶς ἐπίδραση μόνο σὲ συγγενικὲς ἰδιοσυγκρασίας, γιὰ νὰ ἐξηγηθῶ. Ἕνας ποιητὴς πού ξέρεῖ ν' ἀπαξῇ ὅτι μεγάλο ἔχει τὸ ἔθνος του καὶ νὰ τὸ ξεχῇ, στοὺς στίχους του, στὸ ἔργο του, ἕνας ποιητὴς πού ξέρεῖ ν' ἀναστήσῃ ἕνα ἰδανικὸ πού ληθαργεῖ καὶ νὰ τὸ ἀνυψῇ μὲ τοῦ λογισμοῦ τὰ φτερά καὶ τῆς Τέχνης, ἕνας ποιητὴς πού ξέρεῖ νὰ ξεχῇ καὶ τὴν πενιχρότητα σάτυρα στὴν περίστασι, ἕνας ποιητὴς πού στοχαζέται βαθὺ καὶ

αἰσθάνεται βαθύτερα, ἕνας πού ξέρεῖ πρὸς τοιοῦς πόθους καὶ ὄνειρα νὰ ὁδηγήσῃ τὸ λαὸ του μὲ τὴ δύναμη τοῦ λόγου καὶ τὸ μυστήριον τῆς Τέχνης, δὲν ἰννοῦ, ἕνας τέτοιος ποιητὴς πῶς θὰ ἐπιδράσῃ μοναχὰ ἄλλους τέτοιους νεωτέρους γιὰ νὰ ἐξακολουθήσουν τὸ ἔργο του. Μπορεῖ καὶ αὐτὸ νὰ τὸ κάνη· μπορεῖ νὰ ξυπνήσῃ σ' ἐνὸς τὸν ἰνθουσιασμό γιὰ τὸ καταπίεσιμα τοῦ διηγέματος, τοῦ δράματος καὶ ἄλλων εἰδῶν τοῦ λόγου, μὰ ἐκεῖνο πού νομίζω πῶς μπορεῖ περισσότερο εἶναι, νὰ ἐπιδράσῃ ἕναν πολιτικόν, νὰ ἐμπνεύσῃ ἕναν στρατηγὸν πού μὲ ἐμπνευση καὶ σοφία κατόπιν ἐκεῖνοι νὰ ἐργαστοῦν γιὰ τὸ μεγαλεῖο τοῦ ἔθνους τους. Ὅπως αὐτὸ μπορεῖ νὰ γίνῃ καὶ ἀντίθετα, ὁ πολιτικὸς καὶ ὁ στρατηγὸς νὰ ἐπιδράσῃ τὸν ποιητὴ καὶ τὸν συγγραφεῖ. Ἕνας πολιτικὸς καὶ στρατηγικὸς Ὀδυσσεύς ἐπιδράσας ἕναν Ὀμηρο, ἀλλὰ καὶ ἕνας Ὀμηρὸς ἐπιδράσας ὁλόκληρη τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα ἀπὸ τὸν Πίνδαρον ὡς τὸ Φειδία καὶ ἀπὸ τὸ Θεόκριτον ὡς τὸν Περικλῆ.

Καὶ σὲ μᾶς σήμερον δὲν ὑπάρχει πολιτικὸς εἶναι γιὰτὶ οἱ πολιτικοὶ μας δὲν ξέρουν νὰ ἐπιδράσῃ ἀπ' τοὺς συγγραφεῖς τῆς ἐποχῆς τους καὶ τοῦ τόπου τους, ἀλλὰ ἀπ' ἐναντίας τοὺς περιφρονοῦν καὶ τοὺς θεωροῦν προδότας· καὶ ἀκόμα γιὰτὶ δὲν ἔχουν ξεκαθαρισμένη ἰδέαν τὸ τί θὰ πῇ συγγραφείας δημιουργὸς πού μ' ἕνα του βιβλίου κάποτε, μὲ μιὰ του ἰδέαν μπορεῖ νὰ φέρῃ διανοητικὸν ἔξπασμα καὶ τί θὰ πῇ σχολιαστὴς καίμινος καὶ ξερός ἐρμηνευτὴς ἐνὸς ἀρχαίου στίχου σὲ μακαρονικὴ γλῶσσα καὶ μὲ βοήθεια ὅλων τῶν συνταχτικῶν καὶ τῶν γραμματικῶν τῆς Οἰκουμένης καὶ μόνο χωρὶς τὴ βοήθεια τοῦ αἰσθήματος· κατημένο αἶσθημα!

(ἀκολουθεῖ)

ΣΩΤΗΡΗΣ ΣΚΙΠΗΣ

ΝΗΣΙΩΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Τοῦ Πέτρου Βλαστό

Ὁ ἥλιος εἶν' ὁ κύριός μας καὶ ἡ θάλασσα ἔναι ἡ μάνα.
Μονία μας εἶναι ἀερογαλιὲς σ' ἕνα νησί γεράνο.
Γρικοῦμε μέσ' στὴ κύματα παρηγοριοῦ καμπίνα
Καὶ τὸ κορμὶ μας πλάθουμε στὶς ἀμμουδιὰς τίτανιο.

Καὶ μὲς μεστώνει τὴν ψυχὴ τὸ πελαγίσιον ἀγέρι
Ποὺ φέρει τὰ μηνύματα γλυκὰ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.

Τὸ ἴδιο καὶ μὲ τὴν ἀκείμνητη ὄρεξιν τοῦ Ἑλλήνα
νὰ τὰ ζωντανεύῃ ὅλα, καὶ μάλιστα νὰ τοὺς δῇ
ἀνθρώπινα προσόντα. Ἀπὸ τὰ πρὶν παμπάλαια τοῦτο.

«Βοινά, τί δὲ μαγαίνεστε; λημέρια, τί δὲν κλοῖτε;
Κι ἄλλου,

«Τὸ λέν οἱ κοῦκκοι στὰ βοινά, καὶ οἱ πέρδικες στὰ
[πλάγια.

Ζωντανεύουν ὅλα τριγύρω τους, ὡς καὶ ὁ ἴδιος ὁ
Θάνατος, δηλαδὴ ὁ Χάρος, ποῦ

«Σέρνει τοὺς νιούς ἀπ' τὰ μαλλιά, τοὺς γέροντας
[ἀπ' τὰ χέρια».

Ἀμὲ ἡ Σαπφώ καὶ ὁ Ἀλκαίος; Ἡ λαύρα τῆς
ἀγάπης καὶ τὸ ὄψος τῆς φαντασίας; Μυριόσπαρα
λούλουδα τὰ λιανοτράγουδα, τὰ λυρικά αὐτὰ ἐπι-
γράμματα τῆς ἀγάπης, πού τὸ καθένα τους στά-
ζει καὶ ἕνα δάκρυο χαρᾶς ἢ πόνου ἀπὸ φυλλοκάρδια
γεμάτα αἶμα γνήσιο Σαπφικό.

«Τὴ λαμπεράδα τῆς φωτιᾶς ὀρέγουμεν καὶ θώρου,
καὶ σίμων καὶ ἀνήκηκα».

Συχνὰ καὶ μὲ βαθύτερους στοχασμούς ἀπὸ τὰ
κοινὰ κελαιδήματα τῆς ἀγάπης, καθὼς λόγου χάριν

Κι εἶναι ἡ ζωὴ σὰν ὄνειρον στὸ γλυκοχαρμέρι
Κυματοφύλητη φωτιά τοῦ μᾶς κερνάει ἀράδα.

Καὶ καὶ πού γέρνει ὁ Οὐρανὸς στὴς θάλασσας τὴ πλάγια
Τοῦ δειλινοῦ τὰ πόφεργα νὰ τῆς γλυκομαδιάσῃ,
Τὸ ταξιδιάρικο ὄρμενο τὰ μαρμὰ παλάτια
Ποὺ τὴ λιποπρόσωπη φυλὴν θὰ μαρμαροαπεικάσῃ.

Μὰ τὸ τραγοῦδι τῆς ψυχῆς πού τὰ νησιὰ τὰ διάδα
Γλαυκοσταλάζοντας ξυπνοῦν ποιά λόρα θάρμονισι;
Καὶ μὲ μου δὲν φτερουγιάσῃ γένου πουλὶ καὶ διάδα
Πέρα τοῦ πόθου τὸ νησί νὰ σὲ γλυκοκοιμήσῃ.

Ἀλωνάρης 907.

ΣΑΝ ΕΛΕΓΕΙΟ

Στὴ θ. π.

Βορριάς παλεύει τῆς ἐλπίς τὴ φωντωμένη κλώνια
Καὶ νοιώθει σὰν τὰς ἀόκλιον ἢ καρδιά μας νὰ λυγίται
Καὶ νὰ ἡ γαλήνη τῶν βοτῶν π' ἀπόμακρον μ' ἀγγίζει.

Καὶ πάλι μου ἄβλη με ἥλιον φῶς καὶ ὀλόγηρα τὰ
[μάτια

Σὲ βλέπω σὰν σὲ ἀνάγκη Κεσομενοῦ θλιμμένη.
Τὸ μαρμαροῖο ἀπλώνει μου τὸ χέρι πού ὅλα ἄβνεται
Καὶ θλίψη ἀποχαρματισμοῦ στολάζει ἀπ' τὴ μοιρὰ σου.
Κι ὅλο ἀγροικὸ σε πλάι μου καὶ ὅλο ψυχὴ γιομάτι
Τὰ μάτια μου ἀφρονεράζονται νὰ σβύνεται ἡ λαλιὰ σου
Ἀεροφορμένη ἀπ' τὴς κορφῆς πρὸς τὰ ἔρημα ἀκρο-
[γυῖα.

ΣΤΙΧΟΙ

Στὴ θ. π.

Τῆς ὄρης σου τίς ροδαριὲς μοῦ ἀνιστορεῖ ὁ ἥλιος
Στὴν ἀνθισμένη ἀμυγδαλιά βομβὸς μελισσολόι
Γλυκοπαπτεῖον τὰ μάτια μου τοῦ πόνου τ' ἀνθομέλι,
Κι ἔτσι ἡ ψυχὴ σου σὰ στοιχεῖο τοῦ δέντρον μου
[φαντάζε
Σύσσημι καὶ ὅλα κρένει μου μὲ δού ἔνθια τόσα χέλια.
Σφυροκοπάει μὲν ἄλυσον ἢ μνήμη μου ἀνιστοριεῖ.
Μὰ τ' ἄνοιγμα τῆς θάλασσας γιὰ τὸ ἄπειρον μιλεῖ μου
Κι ἀνοίει φτερά σκλάβου ἢ ψυχῆ σὲ λεύτερον ἀγέλα.

Φεβρουάριος 1908

ΓΙΑΝΝΗΣ ΖΕΡΒΟΣ

κοὺς, ἀν' ὅχι τὸν ἴδιο τὸν Ὀμηρο (1) Μάλιστα ἡ
σοβαρὴ μελοπρῆπει καὶ ἡ σεμνότης τοῦ λόγου,
«Ἀνάρια ἀνάρια τῆρριχταν οἱ Κλέφτες τὰ τουφέκια,
Γιατὶ εἶν' οἱ μαῦροι λιγοστοί».

Καθὼς καὶ ἡ περιστασιώδης τῆς περιγραφῆς,

«Σέρτε, παιδιὰ μου, στὸ νερό, ψωμὶ νὰ φῶτε ἀπόψε,
Κ' ἐσὺ, Λαμπράκη μου ἀνυμνέ, κάθισ' ἐδῶ κοντὰ μου.
Νά, τ' ἄρματά μου φόρεσε, γιὰ νῆσαι καπετάνος,
Κ' ἐσεῖς, παιδιὰ μου, πάρτε το τὸ ἔρμιο τὸ σπαθὶ μου,
Πράσινα κόψετε κλαδιά, κτλ.»

Κι ἀπάνω στὸν πόλεμον, μίσχ στὸ λῦσσαγμα
τῆς μάχης,

«Τρία τουφέκια τῆρριχτον, τὰ τρία ἀράδα ἀράδα,
Τὸνα τὸν παίρνει στὸ πλευρό, τῆλλο στὰ στήθια μέσα,
Τὸ τρίτο τὸ φαρμακερὸ τὸν παίρνει μὲς στὸ στόμα.
Τὸ στόμα γοῖμα γοῖμους, κτλ.»

1) Τὴ μεγάλη συγγένειαν τοῦ πλῆκτος Ὀμηρικοῦ καὶ
τοῦ νέου Κλέφτικου κόσμου τὴν ἀπέδειξε περίτρανα ὁ Πάλλης
μὲ τὴν ἱλιάδα του. Καμιά μετάφρασις τῆς ἱλιάδας δὲν
ἔρραξε τόσο τίλεια τ' Ὀμηρικὸ ὄψος καὶ τὴν Ὀμηρικὴν τέ-
χνην ὅσο αὐτὴ ἡ μετάφρασις Ἐπειδὴ ἔγινε σὲ γλῶσσα Ὀ-
μηρικοῦ λαοῦ, ἀπὸ ἀνθρώπου πού τὴν ἐνοιῶσε καὶ τὴν ἐζῶσε.

στ' ἀκόλουθο διστιχο, πού μεγάλος Ἀγγλὸς ποιη-
τὴς χρειάστηκε πέντε στίχους νὰ πῇ περίπου τὰ
ἴδια.

«Εἶναι καλὸ καὶ τῶμαρρον. Μὰ ὅ,τ' ἡ καρδιά διαλέγει,
Σ' ἐκεῖνο βλέπει τὸ ὁμορφιὸν πού κύνει τὴν καὶ
[κλαίγει».

Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ προχωρήσουμε περσότερον
γιὰ ν' ἀποδείχῃ πῶς εἶχαμε ὁμωστὰς μας, τριγύ-
ρω μας, μέσα μας τὸν Ἑλληνικὸν θησαυρό, καὶ τὸν
παρὰρῆκαμε τρέχοντας κατόπι ἀπὸ ἱσκιούς, πού πο-
τὲς δὲ θὰ τοὺς πιάσουμε, μόνον στὸν ἀγῶνα μας ἀ-
πάνω, τὸν ἀγῶνα καὶ τὸν ἄκαρπον, θὰ μᾶς πιάσουνε,
καὶ δὲ μᾶς ἐπιάσαν κιόλας, εἰς πρὶν πρᾶχτικοὶ μας
γαιτόνοι.

(ἀκολουθεῖ)

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ